

جستارهای اعتماد

تحقيق:

مؤسسه معارف اهل بیت علیهم السلام

جستارهای اعتماد علمای اسلام

به کوشش:
محمد حسن نادم

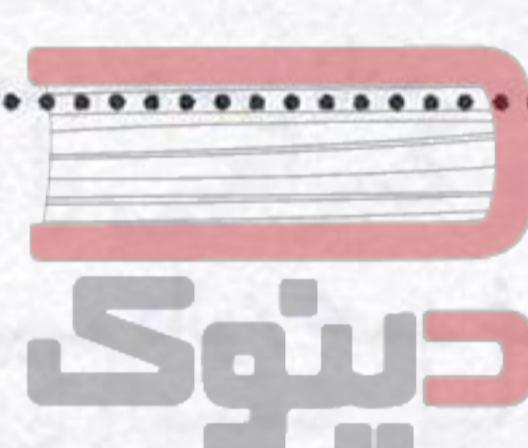
تحقيق

مؤسسة معارف اهل بیت علیهم السلام

فهرست اجمالی

۷ ..... سخن موسسه

۹ ..... پیشگفتار

بخش اول: علم امام در کلام اسلامی / ۳۱

علم امام از منظر شاگردان متکلم ائمه علیهم السلام / سید محمد اسماعیل سید هاشمی / علی منصف ۳۳

فرایند آگاهی شیعیان از علم غیب امامان / سید عبدالحمید ابطحی ۶۵

گستره علم امام در مکتب قم و بغداد / سید ابراهیم افتخاری ۸۷

منابع علم امام علیهم السلام از نگاه متکلمان قم و بغداد / محمدحسن نادم / سید ابراهیم افتخاری ۱۱۵

علم غیب در گفتمان کلامی عبد الجبار معزلی و غزالی اشعری / محمدحسن نادم ۱۴۵

بخش دوم: علم امام در فلسفه و عرفان اسلامی / ۱۶۵

رویکرد فلسفی و عرفانی به علم امام / محمدحسن نادم ۱۶۷

بازنمایی علم غیب در نظام فلسفی حکمت مشاء / محمدحسن نادم ۱۹۱

بازنمایی علم غیب از نگاه مکتب فلسفی اشراق / محمدحسن نادم ۲۱۳

بازنمایی علم غیب در نظام فلسفی مکتب متعالیه / محمدحسن نادم ۲۳۳

بخش سوم: علم امام در معارف و حیانی / ۲۵۹

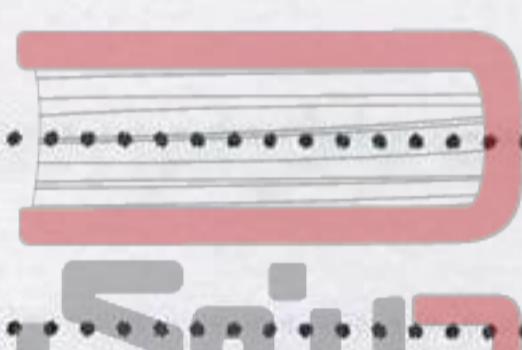
مسئله آگاهی از غیب و امکان آن از نگاه مفسران / محمد تقی شاکر / رضا برنجکار ۲۶۱
علم امامان به غیب از منظر قرآن با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبایی (بررسی آیات ۱۴۳ بقره و ۱۰۵ توبه) / غلام محمد شریعتی ۲۷۷
آفاق علم امام در الکافی / اصغر غلامی ۳۰۷
گستره علم امام از منظر کلینی و صفار / عبدالرضا حمّادی ۳۵۱
علم امام از نگاه امیر المؤمنین علیه السلام با تأکید بر نهج البلاغه / محمد حسن نادم ۳۷۷
نقش صحیفة الجامعه در دانش الهی امام / محمد تقی شاکر / رضا برنجکار ۴۰۵

بخش چهارم: علم امام از نگاه اهل سنت و مستشرقان / ۴۳۳

علم غیب از دیدگاه علماء و محدثین اهل سنت / محمد حسن نادم ۴۳۵
هشام بن حکم و دیدگاه او در باب علم امام / قیمه بیهم داؤ / محمد غفوری نژاد (متترجم) ۴۷۵
تأملاتی در مقاله «هشام بن حکم و دیدگاه او در باب علم امام» / محمد غفوری نژاد ۵۲۵
محدث / اتان کولبرگ / مصطفی حقانی فضل (متترجم) ۵۴۹
علم امامان؛ علمی که شب و روز به امام می‌رسد / لیندا جی. کلارک / ابوالفضل حقیری قزوینی (متترجم) ۵۶۳
نقد خوانش مستشرقان از آموزه تحذیث / محمد تقی شاکر ۵۹۵
واکاوی نگاه فریقین به احادیث هزار درب دانش / محمد تقی شاکر / علی رضا بهرامی ۶۱۹
فهرست تفصیلی ۶۴۹

فهرست تفصیلی

۷	سخن مؤسسه
۹	پیشگفتار
۹	علم امام در مسیر تاریخ
۱۵	علم امام در کلام اسلامی
۱۹	علم امام در فلسفه و عرفان اسلامی
۲۱	علم امام در قرآن و حدیث
۲۶	منابع علم امام از منظور روايات شیعه
۲۸	بداء و علم امام

بخش اول: علم امام در کلام اسلامی / ۳۱

۳۳	علم امام از منظر شاگردان متکلم ائمه
۳۵	مقدمه
۳۶	مفاهیم
۳۶	۱. تعریف علم
۳۷	۲. علم حصولی و حضوری
۳۷	۳. علم لدنی
۳۸	۴. علم غیب
۳۹	۵. وحی
۴۰	۶. الهام و تفاوت آن با وحی
۴۱	شاگردان متکلم ائمه
۴۱	منابع کتبی و شفاهی علوم ائمه
۴۱	مؤمن الطاق (از اصحاب امام صادق)

٤٢	هشام بن سالم (از اصحاب امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهم السلام)
٤٣	هشام بن الحكم الكندي (صحابي خاص امام صادق و امام کاظم علیهم السلام)
٤٤	يونس بن عبد الرحمن (از اصحاب امام صادق، امام کاظم و امام رضا علیهم السلام)
٤٥	فضل بن شاذان (از اصحاب امام رضا، امام جواد، امام هادی، امام عسکری علیهم السلام)
٤٦	نتیجه بحث .....
٤٧	علم غیب امامان .....
٤٧	مؤمن الطاق .....
٤٨	هشام بن سالم .....
٥٠	هشام بن الحكم .....
٥٠	يونس بن عبد الرحمن .....
٥١	فضل بن شاذان .....
٥٦	نتیجه بحث .....
٥٧	دامنه علوم ائمه علیهم السلام .....
٥٧	مؤمن الطاق .....
٥٨	هشام بن سالم .....
٥٨	هشام بن الحكم .....
٦٠	يونس بن عبد الرحمن .....
٦٠	فضل بن شاذان .....
٦١	نتیجه .....
٦١	نتیجه کلی .....
٦٢	فهرست منابع .....
٦٥	فرایند آگاهی شیعیان از علم غیب امامان .....
٦٧	مقدمه .....
٧٠	کثرت اخبارات غیبی امیر المؤمنین علیهم السلام .....
٧٣	اتهام امیر المؤمنین علیهم السلام به کهانت و دعوی نبوت .....
٧٦	تلقی شیعیان اولیه در باب علم امام .....
٧٨	نفی علم غیب و ادعای تحدیث .....
٨١	امامان، علمای ابرار و محدث .....
٨٤	فهرست منابع .....

۸۷	گستره علم امام در مکتب قم و بغداد
۸۹	مقدمه
۸۹	گستره علم امام از نگاه مکتب قم و بغداد
۸۹	گستره علم امام در مکتب قم
۹۰	علم همه جانبیه به قرآن
۹۱	علم به ماکان، ما یکون و ما هوکائین
۹۳	علم به همه زبان‌ها و لغات
۹۵	علم به کتب انبیای گذشته
۹۸	گستره علم امام در مکتب بغداد
۹۹	گستره علم امام در نظر شیخ مفید
۹۹	علم به فهم کتاب و فصل خطاب و علم به اسباب و مسببات
۱۰۰	علم امام به مشاغل و زبان‌ها و لغات
۱۰۰	علم به ضمایر و کائنات
۱۰۰	تقسیم بندی شیخ مفید از اقوال در مورد علم امام به بواطن امور
۱۰۲	گستره علم امام از دیدگاه سید مرتضی
۱۰۲	کامل بودن علم امام
۱۰۳	وجوب کامل بودن علم امام به خاطر امامتش است، نه علم شخصی و معمولی
۱۰۴	علم امام به سایر علوم و فنون و اخبار ملازمه‌ای با امامتش ندارد
۱۰۶	علم امام به سیاست
۱۰۷	گستره علم امام از دیدگاه شیخ طوسی
۱۰۷	علم گسترده امام به احکام شریعت
۱۰۹	علم امام به سیاست و تدبیر
۱۰۹	عدم وجوب علم به مشاغل و فنون
۱۱۰	علم امام به علم قرون و فصل الخطاب و علم اسباب
۱۱۱	علم به منایا و بلایا و علم به گذشته و آینده
۱۱۱	نتیجه‌گیری
۱۱۲	فهرست منابع
۱۱۵	منابع علم امام علیہ السلام از نگاه متکلمان قم و بغداد
۱۱۷	مقدمه

ملک دست‌یابی به آرای متکلمان و محدثان.....	۱۱۸
محورهای اساسی بحث.....	۱۱۸
۱. منابع علم امام علیؑ از نگاه محدثان قم	۱۱۹
۱.۱. الهام و تحدیث	۱۲۰
۱.۱.۱. ستونی ازنور.....	۱۲۲
۱.۱.۲. افزایش علم امام علیؑ در شب‌های جمعه	۱۲۲
۱.۱.۳. عرضه شدن اعمال انسان‌ها به امام علیؑ	۱۲۳
۱.۲. دریافت علم از پیامبر ﷺ و امامان پیشین علیؑ (وراثت)	۱۲۴
۱.۲.۱. الواح و کتب خاص.....	۱۲۶
۱.۲.۲. علم غیب امام علیؑ	۱۲۸
داوری ائمه علیؑ درباره علم غیب در روایات محدثین قم	۱۲۹
دفع شبههای درباره دیدگاه صدوق	۱۳۱
نتیجهٔ نظر محدثان قم درباره منابع علم امام علیؑ	۱۳۲
۲. منابع علم امام علیؑ از نگاه متکلمان بغداد	۱۳۲
۲.۱. الهام و تحدیث	۱۳۳
مصادیق منابع الهامی علم امام علیؑ از دیدگاه متکلمان بغداد	۱۳۵
۲.۲. دریافت علم از پیامبر ﷺ و امام پیشین علیؑ (وراثت)	۱۳۶
۲.۲.۱. علم غیب امام علیؑ	۱۳۸
نتیجه	۱۴۲
۲.۲.۲. فهرست منابع	۱۴۳
علم غیب در گفتمان کلامی عبدالجبار معتزلی و غزالی اشعری	۱۴۵
طرح مسئله	۱۴۷
عقل در نظام معرفتی معتزله	۱۴۹
نقل در نظام معرفتی معتزله	۱۵۰
علم غیب در گفتمان کلامی عبدالجبار معتزلی	۱۵۱
حاصل گفتمان عبدالجبار درباره علم غیب غیرانبیا	۱۵۳
عقل در نظام معرفتی اشعاره	۱۵۴
علم غیب در گفتمان کلامی غزالی	۱۵۶
نقش عقل در اثبات علم غیب در نظام معرفتی غزالی	۱۶۰

۱۶۱	نتیجه.....
۱۶۲	فهرست منابع .....

بخش دوم: علم امام در فلسفه و عرفان اسلامی / ۱۶۵

۱۶۷	رویکرد فلسفی و عرفانی به علم امام.....

۱۶۹	مقدمه .....

۱۷۰	علم امام در متون عرفانی و فلسفی .....

۱۷۱	انسان‌شناسی از منظر عرفا .....

۱۷۲	انسان‌شناسی از منظر فلاسفه .....

۱۷۵	مظہریت انسان کامل از دیدگاه عرفا.....

۱۷۹	قلمرو خلافت انسان کامل .....

۱۸۱	استمرار خلافت و ولایت پس از پیامبر ﷺ .....

۱۸۶	نتیجه.....

۱۸۸	فهرست منابع .....

۱۹۱	بازنمایی علم غیب در نظام فلسفی حکمت مشاء.....

۱۹۳	طرح مسئله.....

۱۹۴	یک سؤال مرتبط با بحث و پاسخ آن.....

۱۹۵	الف) مبانی فکری تبیین و تحلیل علم غیب در فلسفه سینایی .....

۱۹۵	۱. جایگاه نفس در نظام فلسفی ابن سينا .....

۱۹۶	۲. گونه‌شناسی قوای مدرکه در فلسفه سینایی .....

۱۹۷	۳. مراتب قوه عالمه در فلسفه سینایی .....

۱۹۷	۴. عقل فعال در فلسفه سینایی .....

۱۹۹	۵. قوه حدس در نظام فلسفه سینایی .....

۲۰۰	۶. نفوس فلکی در فلسفه سینایی .....

۲۰۰	۷. نقش نفوس فلکی در نظام فلسفه سینایی .....

۲۰۱	ب) استدلال برخانی ابن سينا بر اثبات علم غیب .....

۲۰۲	ج) زیرساختهای استدلال فلسفی عرفانی ابن سينا .....

۲۰۵	د) نارسایی و بررسی استدلال ابن سينا در اثبات علم غیب.....

۲۰۹	نتیجه.....

۲۱۰	فهرست منابع
۲۱۳	بازنمایی علم غیب از نگاه مکتب فلسفی اشراق
۲۱۵	طرح مسئله
۲۱۵	پیش زمینه های ورود به بحث اصلی
۲۱۶	نفس در مکتب فلسفی سه روردي
۲۱۹	تجرد نفس از نگاه سه روردي
۲۲۰	قوای نفس از نگاه سه روردي
۲۲۰	مبناي اشراقى سه روردي
۲۲۲	سه روردي و امكان اطلاع از غيب
۲۲۸	بررسی و تحليل
۲۳۰	نتيجه گيري
۲۳۱	فهرست منابع
۲۳۳	بازنمایی علم غیب در نظام فلسفی مکتب متعالیه
۲۳۵	طرح مسئله
۲۳۵	الف) اصول فلسفه متعالیه و ارتباط آنها با علم غیب
۲۳۵	۱. اصالت وجود
۲۳۷	۲. حرکت جوهری
۲۳۸	۳. وجود ذهنی در فلسفه متعالیه
۲۳۹	۴. اتحاد عاقل و معقول
۲۴۰	۵. قوس نزول و صعود وجود انسان
۲۴۲	ب) نفوس فلکی از منظر فلسفه صدرایی
۲۴۴	ج) برهان ملاصدرا بر امکان اطلاع از غيب
۲۴۹	د) جمع بندی دیدگاه ملاصدرا در خصوص امکان اطلاع از غيب
۲۵۰	ه) تحليل عرفاني - اشراقی ملاصدرا بر امکان اطلاع از غيب
۲۵۶	نتيجه گيري
۲۵۷	فهرست منابع

بخش سوم: علم امام در معارف و حیانی / ۲۵۹

مسئله آگاهی از غيب و امكان آن از نگاه مفسران

۲۶۱

۲۶۳	طرح مسئله .....
۲۶۴	معنای غیب .....
۲۶۴	مفهوم علم غیب در عصر حضور و نزد قدماء .....
۲۶۵	تفاوت‌های علم خدا و انبیا .....
۲۶۶	امکان آگاهی از غیب برای انسان .....
۲۶۷	قرآن و علم غیب .....
۲۶۸	آیات دال بر امکان آگاهی به غیب .....
۲۷۴	فهرست منابع .....
 علم امامان به غیب از منظر قرآن با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبائی (بررسی آیات ۱۴۳ بقره و ۱۰۵ توبه) ۲۷۹	
۲۷۹	مقدمه .....
۲۸۴	۱. بررسی دلالت آیه ۱۰۵ سوره توبه .....
۲۸۵	مراد از روئیت اعمال بندگان .....
۲۸۶	قلمرو روئیت اعمال .....
۲۸۹	مراد از مؤمنان و مصدق آن در آیه .....
۲۹۳	شواهد روایی و تاریخی بر مراد از مؤمنان در آیه .....
۲۹۴	تفاوت روئیت خداوند با روئیت رسول ﷺ و مؤمنان .....
۲۹۵	۲. بررسی دلالت آیه ۱۴۳ بقره .....
۲۹۶	مراد از امت وسط و مصدق آن .....
۲۹۷	شواهد نقلی .....
۲۹۸	چگونگی شهادت منتخبان امت .....
۲۹۹	نسبت شهادت پیامبر و منتخبان امت و قلمرو زمانی آن .....
۳۰۰	رابطه علم غیب امامان با اعمال و تکالیف آنان .....
۳۰۲	نتیجه‌گیری .....
۳۰۳	فهرست منابع .....
۳۰۷	آفاق علم امام در <i>الكافی</i> .....
۳۰۹	الف) معنای امام .....
۳۱۰	ب) لزوم مراجعه به روایات ائمه علیهم السلام برای فهم خصایص ایشان .....
۳۱۱	ج) اعتبار احادیث <i>الكافی</i> .....
۳۱۳	یکم. سرچشمه‌های غیبی علم امام .....

الف) امام، حامل علوم قرآن ۳۱۳	الف) امام، حامل علوم قرآن ۳۱۳
ب) اسم اعظم، منبع عظیم علم امامان علیهم السلام ۳۱۵	ب) اسم اعظم، منبع عظیم علم امامان علیهم السلام ۳۱۵
دوم. عرصه‌های علوم امامان ۳۱۷	دوم. عرصه‌های علوم امامان ۳۱۷
الف) منابع مکتوب علوم ائمه علیهم السلام ۳۱۷	الف) منابع مکتوب علوم ائمه علیهم السلام ۳۱۷
۱. جفر ۳۱۷	۱. جفر ۳۱۷
۲. مصحف فاطمه علیها السلام و صحیفه جامعه ۳۱۹	۲. مصحف فاطمه علیها السلام و صحیفه جامعه ۳۱۹
ب) شناخت افراد و خصوصیاتشان ۳۲۱	ب) شناخت افراد و خصوصیاتشان ۳۲۱
ج) علم ائمه علیهم السلام به ما کان و مایکون ۳۲۲	ج) علم ائمه علیهم السلام به ما کان و مایکون ۳۲۲
سوم. مجاري یا وسایط غیری علم ۳۲۳	سوم. مجاري یا وسایط غیری علم ۳۲۳
الف) روایات نکت و نظر ۳۲۳	الف) روایات نکت و نظر ۳۲۳
ب) محدث بودن ائمه علیهم السلام ۳۲۵	ب) محدث بودن ائمه علیهم السلام ۳۲۵
ج) تأیید امام با روح القدس ۳۲۷	ج) تأیید امام با روح القدس ۳۲۷
د) انتقال جمیع علوم انبیاء، رسول و ملائکه به ائمه علیهم السلام ۳۲۹	د) انتقال جمیع علوم انبیاء، رسول و ملائکه به ائمه علیهم السلام ۳۲۹
۱. ائمه علیهم السلام، وارث علم خاتم الانبیاء علیهم السلام ۳۳۰	۱. ائمه علیهم السلام، وارث علم خاتم الانبیاء علیهم السلام ۳۳۰
۲. ائمه علیهم السلام وارث علوم و کتب انبیای پیشین ۳۳۲	۲. ائمه علیهم السلام وارث علوم و کتب انبیای پیشین ۳۳۲
ه) انتقال علم امام سابق به امام بعدی ۳۳۳	ه) انتقال علم امام سابق به امام بعدی ۳۳۳
چهارم. حیات و جریان دائم علم ۳۳۴	چهارم. حیات و جریان دائم علم ۳۳۴
الف) بازشدن هزار باب از هزار باب علم ۳۳۴	الف) بازشدن هزار باب از هزار باب علم ۳۳۴
ب) ائمه علیهم السلام هرگاه اراده کنند، خدای تعالی ایشان را عالم می‌کند ۳۳۴	ب) ائمه علیهم السلام هرگاه اراده کنند، خدای تعالی ایشان را عالم می‌کند ۳۳۴
ج) نزول ملائکه بر ائمه علیهم السلام در شب قدر ۳۳۵	ج) نزول ملائکه بر ائمه علیهم السلام در شب قدر ۳۳۵
۱. استمرار شب قدر ۳۳۵	۱. استمرار شب قدر ۳۳۵
۲. چه کسی محل نزول ملائکه است؟ ۳۳۶	۲. چه کسی محل نزول ملائکه است؟ ۳۳۶
۳. چه چیزهایی در شب قدر بر امام نازل می‌شود؟ ۳۳۷	۳. چه چیزهایی در شب قدر بر امام نازل می‌شود؟ ۳۳۷
د) افزوده شدن بر علم امام علیهم السلام در هر شب جمعه ۳۳۹	د) افزوده شدن بر علم امام علیهم السلام در هر شب جمعه ۳۳۹
ه) اگر بر علم امام افزوده نشود، علم ایشان پایان می‌پذیرد ۳۳۹	ه) اگر بر علم امام افزوده نشود، علم ایشان پایان می‌پذیرد ۳۳۹
و) علمی که هر صبح و شب به ائمه علیهم السلام می‌رسد ۳۴۲	و) علمی که هر صبح و شب به ائمه علیهم السلام می‌رسد ۳۴۲
پنجم. نفی علم غیب، علت و معنای آن ۳۴۴	پنجم. نفی علم غیب، علت و معنای آن ۳۴۴
نتیجه نهایی ۳۴۶	نتیجه نهایی ۳۴۶
فهرست منابع ۳۴۸	فهرست منابع ۳۴۸

گستره علم امام از منظر کلینی و صفار	۳۵۱
مقدمه	۳۵۳
۱. حقایق شریعت	۳۵۴
۲. امور ثابت عینی مادی در گذشته	۳۵۷
۲.۱. اعمال بندگان	۳۵۷
۲.۲. علم به کتابهای آسمانی	۳۵۹
۲.۲.۱. قرآن	۳۵۹
۲.۲.۲. سایر کتب آسمانی	۳۶۱
۳. امور ثابت عینی مادی در زمان حال	۳۶۲
۳.۱. علم به حقایق عالم	۳۶۲
۳.۲. شناخت انسان‌ها	۳۶۲
۳.۳. شناخت تمام زبانها	۳۶۴
۳.۴. فهم سخن حیوانات	۳۶۴
۴. امور ثابت عینی مادی در آینده	۳۶۵
۴.۱. منفعت‌ها و خسارت‌ها	۳۶۵
۴.۲. زمان رحلت	۳۶۶
۴.۳. علم به وصی و امام بعد از خود	۳۶۶
۴.۴. اهل بهشت و دوزخ	۳۶۷
۵. امور ثابت عینی غیرمادی	۳۶۸
۵.۱. اسم اعظم	۳۶۸
۵.۲. علوم انبیا و فرشتگان	۳۶۹
۵.۳. علم غیب	۳۷۰
۶. امور غیرثابت	۳۷۰
۷. علم عام	۳۷۱
۸. نتیجه پژوهش	۳۷۲
فهرست منابع	۳۷۵
علم امام از نگاه امیرالمؤمنین علیه السلام با تأکید بر نهج البلاغه	۳۷۷
طرح مستئله	۳۷۹
نهج البلاغه و گستره علم امام	۳۸۰

فرستگاه تخصصی کتب دین

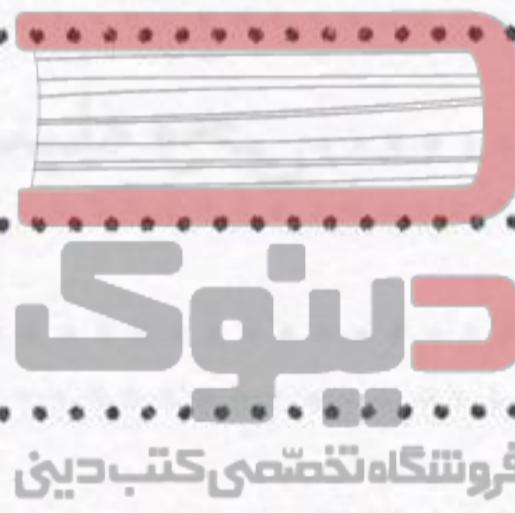
قلمرو علم امام از نگاه امام علی علیه السلام ۳۸۱	منابع علم امام از نگاه امام علی علیه السلام ۳۸۶
اول) قرآن ۳۸۶	دوم) سنت پیامبر ﷺ ۳۸۹
نحوه علم آموزی امام از پیامبر ﷺ ۳۹۱	علم عادی امام از نگاه امام علی علیه السلام ۳۹۲
علم غیرعادی امام از نگاه امام علی علیه السلام ۳۹۳	علم غیب امام از نگاه امام علی علیه السلام ۳۹۶
نتیجه ۴۰۱	فهرست منابع ۴۰۲
نقش صحیفة الجامعه در دانش الهی امام ۴۰۵	مقدمه ۴۰۷
علوم انتقالی به امام و جایگاه جامعه ۴۰۷	ماهیت الجامعه ۴۰۹
جامعه و گزارش آن در کتب روایی ۴۱۰	ویرگی های غیر محتوایی جامعه ۴۱۱
محتوای جامعه ۴۱۲	الجامعه؛ جفر و صحف ۴۱۵
انتقال کتب به تمام ائمه علیهم السلام ۴۱۸	نقش الجامعه و دیگر صحف در تبیین و تثبیت آموزه ها ۴۲۴
نیاز مردم و جامعه ۴۲۱	جایگاه الجامعه در عرصه ثبتیت و ارتقای اعتقادات شیعه ۴۲۴
جامعه و شیوه مخالفان در به دست آوردن احکام ۴۲۲	نتیجه گیری ۴۲۹
بخش چهارم علم امام از نگاه اهل سنت و مستشرقان / ۴۳۳	فهرست منابع ۴۳۰

علم غیب از دیدگاه علماء و محدثین اهل سنت ۴۳۵	مقدمه ۴۳۷

۴۳۸	دیدگاه علمای اهل سنت درباره علم غیب.....
۴۳۸	دیدگاه اول .....
۴۴۰	دیدگاه دوم .....
۴۴۱	دیدگاه سوم.....
۴۴۱	دیدگاه ابن تیمیه در مورد علم غیب
۴۴۱	اخبار غیبی در آثار ابن تیمیه .....
۴۴۳	اخبار غیبی و پیشگویی‌های کاهنان و ساحران .....
۴۴۳	اخبار غیبی مدعیان نبوت (متتبیان).....
۴۴۴	خبردادن ابن تیمیه از باطن یاران خود .....
۴۴۴	ابن تیمیه و اخبار غیبی از شکست سپاه تاتار.....
۴۴۵	علم غیب در منابع حدیثی اهل سنت .....
۴۴۷	روایاتی که دلالت بر اختصاص داشتن علم غیب به خداوند می‌کنند.....
۴۴۹	روایاتی که دلالت بر نفی علم غیب از غیر خداوند می‌کنند.....
۴۵۰	روایات اثبات کننده علم غیب پیامبر ﷺ به وسیله وحی.....
۴۵۱	روایات دال بر محدث بودن غیر پیامبران .....
۴۵۲	معنای محدث از نگاه علمای اهل سنت .....
۴۵۴	روایات دال بر آگاهی انبیا و اولیا از غیب .....
۴۵۴	روایات دال بر غیب‌گویی و غیب‌دانی پیامبر اکرم ﷺ .....
۴۵۷	خبردادن پیامبر ﷺ از وقایع بعد از مرگ .....
۴۵۸	خبردادن پیامبر امن شدن راهها .....
۴۵۸	خبردادن پیامبر ﷺ از احوالات بهشت .....
۴۵۹	خبردادن پیامبر ﷺ از احوال دوزخیان .....
۴۵۹	خبردادن پیامبر ﷺ از احوال روز قیامت .....
۴۶۰	خبردادن پیامبر ﷺ از ظهور حضرت عیسیٰ علیه السلام .....
۴۶۰	خبردادن پیامبر ﷺ از آخر الزمان .....
۴۶۱	خبردادن پیامبر ﷺ از صلح امام حسن عسکری علیه السلام .....
۴۶۱	خبردادن پیامبر ﷺ از فتح گنج‌های کسری .....
۴۶۱	روایات دال بر غیب‌دانی دیگرانبیای الهی .....
۴۶۳	روایات و نقل قول‌های دال بر غیب‌دانی غیر انبیا .....
۴۶۳	غیب‌دانی عمر بن خطاب .....

غیب دانی ابوهریره ۴۶۴	غیب دانی حذیفه ۴۶۴
روايات علم غیب در صحیح مسلم ۴۶۵	۱. روایاتی که نافی علم غیب از غیرخداؤند است ۴۶۵
	۲. روایاتی که اثبات کننده علم غیب برای غیرپیامبران است ۴۶۶
	الف) روایاتی که به صراحة از علم غیب پیامبر ﷺ خبرمی‌دهند ۴۶۶
	ب) روایاتی که تلویحاً دلالت بر غیب دانی رسول خدا دارند ۴۶۹
	ج) روایاتی که علم غیب را برای غیرپیامبران به اثبات می‌رسانند ۴۶۹
	نتیجه ۴۷۱
	فهرست منابع ۴۷۲
هشام بن حکم و دیدگاه او در باب علم امام ۴۷۵	مقدمه ۴۷۷
	هشام در سنت امامیه ۴۸۰
	كتاب اختلاف الناس في الامامة ۴۸۶
	نظرنوبختی درباره علم امام ۴۸۸
	امامیه؛ طرفداران علم انتقالی ۴۹۲
	کیسانیه و امام محدث ۴۹۴
	زیدیان جارودی والهام ۵۰۵
	فهرست منابع ۵۲۱
تأملاتی در مقاله «هشام بن حکم و دیدگاه او در باب علم امام» ۵۲۵	مقدمه ۵۲۷
	پیام اصلی مقاله ۵۲۷
	تأملات ۵۲۸
	نتیجه ۵۴۵
	منابع ۵۴۶
	محدث ۵۴۹
	فهرست منابع ۵۶۰
علم امامان؛ علمی که شب و روز به امام می‌رسد ۵۶۳	

متن مقاله	۵۶۵
۱. علمی که شب و روز (یعنی همیشه) [به امام] می‌رسد	۵۶۵
۲. روحی بزرگ‌تر از میکائیل و جبرئیل	۵۷۵
۳. در شب جمعه	۵۸۱
۴. شب قدر	۵۸۲
۵. ما از غیب خبر نداریم	۵۸۶
فهرست منابع	۵۸۹
نقد خوانش مستشرقان از آموزه تحذیث	۵۹۵
مقدمه	۵۹۷
تحذیث در خوانش کلبرگ	۵۹۸
تحذیث در خوانش کلارک	۵۹۹
چالش‌های اندیشه کلارک و کلبرگ	۶۰۲
مفهوم شناسی تحذیث	۶۰۴
گونه‌های تحذیث در روایات امامیه	۶۰۵
۱. نقد راذن	۶۰۵
۲. نکت در قلب	۶۰۶
چگونگی و گستره الهام	۶۰۶
۳. شنیدن سخن فرشته	۶۰۷
۴. معاینه	۶۰۸
رابطه خلق اعظم با نوع فرشتگان	۶۰۹
رابطه تحذیث و احکام شرعی	۶۱۳
کارکرد تحذیث	۶۱۴
نتیجه‌گیری	۶۱۴
فهرست منابع	۶۱۶
واکاوی نگاه فریقین به احادیث هزار درب دانش	۶۱۹
مقدمه	۶۲۱
۱. احادیث «هزار درب دانش» در آینه روایات اهل سنت	۶۲۲
۱.۱. بررسی الفاظ روایت	۶۲۲
۱.۲. بررسی منابع روایت	۶۲۳

۱۰. طرق روایت و اعتبار آن ۶۲۴
۱۰.۱. طریق عبدالله بن عمرو ۶۲۴
۱۰.۲. طریق ابن عباس ۶۲۵
۱۰.۳. طریق الحسین بن علی علیهم السلام ۶۲۶
۱۱. نوع برداشت اهل سنت از روایت ۶۲۸
۱۲. تبیین روایات هزار درب دانش از نگاه اندیشمندان شیعی ۶۳۰
۱۳. گستره آموزه تعلیم هزار درب دانش ۶۳۱
۱۴. شرح واژگان روایت ۶۳۲
۱۵. دانش امام علیهم السلام؛ دانشی الهی و وابسته به کمال روحی ۶۳۲
۱۶. فزونی یافتن دانش انتقالی ۶۳۴
۱۷. دانش پیامبر علیهم السلام، مبدأ و خاستگاه دانش امام علیهم السلام ۶۳۶
۱۸. شاخه‌های دانش الف باب ۶۳۸
۱۹. نتیجه‌گیری ۶۳۹
۲۰. پی نوشتها ۶۴۱
۲۱. فهرست منابع ۶۴۴

جستارهای اعتقادی: ۳

نشر معارف اهل بیت علیهم السلام: ۲۴

بدیهی است که امروزه در مواجهه با امواج فکر و فرهنگ چاره‌ای جز دوراندیشی و پژوهش در ابعاد و زوایای مسائل علمی نیست. برای شناخت درست حقیقت، پیش از هر چیز، باید آرا و اندیشه‌ها را به دقت بازشناخت و از چند و چون دیدگاه‌ها و چرایی‌شان پرده برداشت.

مجموعه حاضر تلاش می‌کند با گردآوری بهترین مقالات در یکی از موضوعات مهم اعتقادی، امکان مقایسه و سنجش را برای پژوهندگان حقیقت فراهم سازد. این دفتر به موضوع علم امام می‌پردازد و از منابع علم امام و گستره آن بحث می‌کند و از چالش‌ها و پرسش‌ها و نیز رویکردهای مختلف در این باب پرده بر می‌دارد.

موسسه
معارف
أهل بیت
علیهم السلام

Ahlulbayt Teachings Institute

قم، بلوار شهید صدوقی (تبیل آباد)، کوی ۳۴، پلاک ۱۵، شماره تفاس: ۰۲۵-۳۲۹۱۴۶۰۲-۴

ISBN: 978-600-97716-8-4

